

Tema Parkları ve Bursa Odaklı Park Temalarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma^A

Neşe YÜCESOY^{1*}, Aysun ÇELİK ÇANGA²

Öz: Kentler içerisinde barındırdıkları somut ve somut olmayan kültürel değerleri ile bir bütünü oluşturmaktadır. Kentlerin tanımlanmasında rol oynayan özgün açık-kapalı mekânlar ve odak noktaları somut değerlerin başında gelmektedir. Süreç içerisinde sürdürülebilirliğini koruyabilen bu alanlar kentte kimlik oluşumuna katkı sağlamaktadır. Açık ve kapalı mekânları bir arada bünyesinden bulunduran, kentlerde kimlik oluşumuna katkı sağlayan önemli alanlardan biri de tema parklarıdır. Tema parkları, kentlerin sahip oldukları doğal ve kültürel değerlerden hareketle meydana gelen eğlence ve hazzı yaşatmayı hedefleyen aktiviteler bütünüdür. Aktivitelerin şekillenmesine ve park temasının belirlenmesine olanak sağlayan Bursa'nın doğal ve kültürel peyzaj potansiyellerinden hareketle Bursa için uygun temalar belirlemek çalışmanın ana amacını oluşturmaktadır. Bursa için uygun temaların belirlenmesine yönelik araştırmanın temel yöntemi Delphi Tekniği olup, uzman kişilere de açık ve kapalı uçlu sorulardan oluşan bir anket eş zamanlı olarak uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, Bursa için önerilen ilk 3 tema;

- “Eğitim temalı park ve bahçeler”
- “Rekreasyon ve eğlence temalı park ve bahçeler”
- “Tarih temalı parklar” ile “sanat temalı parklar” olarak belirlenmiştir.

Bu temalar, Bursa'nın doğal ve kültürel peyzaj öğeleri ile sentezlenerek, değerlendirmeler ve öneriler yapıp, Bursa için uygun temalar gerekçeleri ile sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Açık Alan, Bursa, park, tema parkı.

* **Sorumlu yazar/Corresponding Author:** ¹ Neşe YÜCESOY, Bursa Uludağ Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Bursa, Türkiye, neseyucesoy@hotmail.com, [OrcID](#) 0000-0003-2882-3909

^A Bu yayın Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü BAP Birimi tarafından desteklenen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Aysun ÇELİK ÇANGA, Bursa Uludağ Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Bursa, Türkiye, aysuncelik@uludag.edu.tr, [OrcID](#) 0000-0001-5289-2176

Theme Parks and A Research on The Determination of Themes of Park for Bursa

Abstract: The cities reveal a whole with concrete and intangible cultural landscapes. The original open-closed spaces and focal points that play a role in the definition of cities are among the tangible values. These areas, which can maintain their sustainability in the process, contribute to identity formation in the city. One of the important areas contributing to the formation of identity in cities, which includes indoor and outdoor spaces, is theme parks. Theme parks are the activities that aim to provide the entertainment and pleasure that are faced with the natural and cultural values of the cities. The main aim of the study is to determine the appropriate themes for Bursa, based on the natural and cultural landscape potential of Bursa, which enables the formation of activities and the determination of the park theme. The basic method of the research for determining the appropriate themes for Bursa is the Delphi Technique, and a questionnaire consisting of open and closed-ended questions was applied to the experts at the same time. As a result of the study, the first 3 themes proposed for Bursa were determined as;

- “ Education themed parks and gardens”
- “ Recreation and entertainment themed parks and gardens”
- “ History themed parks” and “art themed parks”

These themes are synthesized with the natural and cultural landscape elements of Bursa evaluations and suggestions are made and the appropriate themes for Bursa are presented.

Keywords: Open Area, Bursa, park, theme Park.

Giriş

Ekosistemler doğadaki canlı türlerinin bu sistem içinde nesillerinin devam ettirilmesini sağlayan, canlı varlıkların cansız varlıklar ile birlikte yaşamlarını sürdürdükleri ve birbirleriyle etkileşimde bulundukları çevreyi oluşturmaktadır (Tülek ve Barış, 2014). Kentsel çevreler, yapılar ve yapıların tanımladığı dış mekanlardan oluşmaktadır. Kentsel dış mekânlar kapsamında sınıflandırılan açık ve yeşil alanlar; kentlerde yapılar tarafından çevrelenmiş, kentsel olaylar arasında bağlantı kuran, herkesin faydalanmasına olanak veren açık alanlar olup, günlük faaliyetlerini kapalı ortamlarda geçirmek zorunda kalan kent insanları için nefes alma mekânlarıdır. Kentlerin önemli bileşenlerinden olan dış mekânlar, toplumlarda kent kalitesinin göstergesi olarak kabul edilirler (Özkan ve Küçükerbaş, 1999).

Kentsel öge ve sosyal mekân özelliğine sahip parklar, kentte yeşil alan sistemi oluşturmada, bu sistemin sürekliliğini sağlamada, kent kültürünün yansıtılmasında ve kentsel iletişimi kurmada odak noktaları olup, işlevlerine, hizmet alanlarına ve konumlarına göre çeşitli sınıflara ayrılırlar. Bu sınıflamalar, parkların hizmet kalitesi, donatıları, peyzaj değeri, erişilebilirliği, estetik değeri gibi özelliklerine göre yapılarak, parkların kentsel yaşam kalitesine olan katkısını da belirlemektedir (Emür ve Onsekiz, 2007; Bektaş, 2010). Bu bağlamda

ölçeklerine göre büyük ölçekten küçük ölçeğe; bölge parkı- kent parkı-semt parkı-mahalle parkları olarak sınıflandırılmaktadır. Tema Parkları ise kent parkı ölçeğinde yer almaktadır.

Şehir yaşamının başlaması fantezi ve maceraların yaşatılmasını, en derin rüyaların varlığını bile sona erdirmiştir. Gerçek ve hayal ise günlük yaşamımızda yerini hala korumakta olup, sona eren bu eksikliğin kapatılması için bireysel fonksiyonlara sahip rekreasyon ve eğlence ağı yaratılmaya başlanmıştır. İşte şehirden izole edilmiş, kendini çevreleyen doğa ve peyzajla bütünleşmiş karakterize alanlar tema parklar olarak tanımlanmaktadır (Asensio, 2000; Deniz, 2002, Topaloğlu, 2007). Wylson and Wylson (1994)'e göre tema parkları; bir müzenin üstlenebileceği bilimsel, kültürel ve tarihsel objeler üzerine kurulmuş ve bu objelerin ana bir konu etrafına odaklanıp gerçek kimlikleri ile canlandırıldığı mekânlardır (Dalkılıç, 2007). Tema parkları, belli bir temaya dayalı olmak üzere sürükleyici, eğlenceli, eğitici, tamamen tatmin edici özelliklere sahip olan kent ölçeğinde önemli parklardır. Bir tema parkı her yaş grubuna hitap edebildiği gibi, teması doğrultusunda sadece belli bir yaş grubuna hitap eden etkinlikleri de içerebilir.

Tema parkları doğal ya da kültürel peyzaj özelliklerinin özgün kimliklerine çok benzer şekilde yapılmasının yanı sıra, tamamen hayal ürünü olan bir temanın canlandırılması şeklinde de tesis edilebilmektedir. Bu nedenle tema parkı türlerinde sınırlama yapmak mümkün değildir. Araştırma çerçevesini oluşturabilmek amacıyla bu tez çalışmasında Deniz (2002) tarafından yapılan tema parkı sınıflaması esas alınmıştır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Tema parkı türleri (Deniz 2002)

Tema Parkı Türleri	
Eğitim Temalı Parklar	Çağ Temalı Parklar
Tarih Temalı Parklar	Sanat Temalı Parklar
İklim Temalı Parklar	Hobi Temalı Parklar
Coğrafya Temalı Parklar	Doğal Yaşam Temalı Parklar
Rekreasyon ve Eğlence Temalı Parklar	Özel Anlatımlı Parklar
Hikaye, Masal, Mitoloji Temalı Parklar	

Tema parklarının işlevleri;

- Kentsel kimlik oluşumunu sağlar.
- Ülke tanıtımına katkıda bulunur.
- İnsanlara alışılmışın dışında rekreasyon olanağı sağlar.
- İnsanlara deneyimlemesi mümkün olmayan etkinliklerde bulunma olanağı sağlar.
- Farklı kültürel ve sosyo-ekonomik yapıdaki insanları bir araya getirerek sosyal ilişkilerin güçlendirilmesini sağlar.
- Turizme ve buna bağlı olarak ekonomik gelişmeye katkı sağlar.
- Özgün doğal ve kültürel alanların korunmasını ve sürdürülebilirliğini destekler.
- Tema doğrultusunda eğitime ve toplumsal bilinç oluşumuna katkı sağlar.
- Kentsel açık yeşil alan ve örgütlenmesi üzerindeki olumlu etkileri ile planlı kent oluşumuna katkı sağlar.
- Açık alan koridorları oluşturarak kent ekolojisine katkı sağlar.

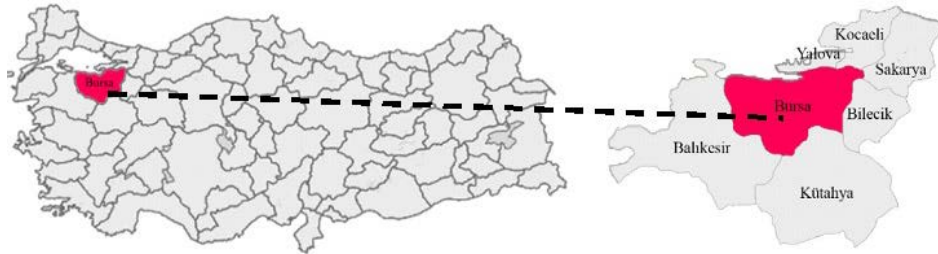
Bu bağlamda çalışmanın amacı, dünyadan ve Türkiye’den tema parkı örneklerinin incelenmesi ve tema parkı kavramının irdelenerek Delphi Tekniği ile Bursa için olası bir parkın temalarını belirlemektir. Elde edilen sonuçların yerel yönetimlerle paylaşılması ve böylelikle Bursa ve Bursa halkının psikolojik açıdan dinlenebileceği, alışılmışın dışında rekreasyonel faaliyetlerde bulunabileceği, sosyal, kültürel, ekonomik ve teknolojik gelişmelerle desteklenmiş bir tema parkı kazandırmak hedeflenmiştir.

Materyal ve Yöntem

Materyal

Çalışmanın ana materyalini Türkiye’nin dördüncü büyük kenti olan Bursa’nın doğal ve kültürel özellikleri oluşturmaktadır. Kentin doğal ve kültürel özellikleri hakkında fikir verebilecek öz bilgiler aşağıda verilmiştir.

Anadolu’nun kuzey-batısında, Marmara Bölgesi’nin güneyinde, 40°12” kuzey enlemi, 29°04” doğu boyları arasında yer alan Bursa, Marmara Bölgesi’ni Batı Anadolu’ya (Ege Bölgesi) ve İç Anadolu’ya bağlayan kavşak noktasında, Türkiye’nin üç büyük şehrinin, İstanbul, Ankara ve İzmir’in oluşturduğu üçgenin merkezinde bulunmaktadır. İlin yüzölçümü 11 466 km²’dir. Bursa kentinin kuzeyinde Marmara Denizi ve Yalova, kuzeydoğusunda Kocaeli ve Sakarya, doğusunda Bilecik, güneyinde Kütahya ve batısında Balıkesir illeri bulunmaktadır (Şekil 1).

Şekil 1. Bursa konumu

Bursa kenti topraklarının yaklaşık %35 ini dağlar, %17’sini ise ovalar oluşturmaktadır. Ilıman bir iklime sahip olan Bursa’da genelde Akdeniz iklimi yaygın olup, iklim bölgelere göre de değişiklik göstermektedir. Denizden uzak iç kısımlarda ise yarı karasal iklim görülmektedir. İlin en sıcak ayları Temmuz - Ağustos, en soğuk ayları ise Aralık- Ocak’tır. Yıllık ortalama sıcaklık Bursa merkezinde 14.4 °C, yıllık ortalama yağış miktarı 70.6 cm. ve ortalama nispi nem % 69 civarındadır Bursa İl Nüfusu TÜİK 2016 yılı verilerine göre 2.901.396 kişidir. Türkiye toplam nüfusunun % 2.8’ini oluşturmaktadır (Anonim, 2016).

Tarihte Prusias Olymum olarak bilinen bugünkü adıyla Bursa 2200 yıllık geçmişe sahiptir. Osmanlı döneminde başkentlik yapmış olan Bursa, 1453 yılında İstanbul’un başkentliği devr alana kadar sürdürmüştür. Bursa’nın 1326 yılında feth edilmesinin ardından, daha önce Türk ve İslam alt yapısı olmayan kentte; halkın dini, kültürel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik cami, medrese, imaret, mektep ve hamam gibi

hizmet yapıları inşa edilirken kentin bir ticaret merkezine dönüşmesinde önemli yere sahip han yapıları ve çarşılar da imar edilmiş ve kentin çehresi hızla değişme ve gelişme göstermiştir. Osmanlı Devletinin yükselişi, önemli ticaret yolları yapısını da değiştirmiş ve kısa süre içerisinde Bursa, Anadolu'nun en önemli ticaret şehri ve doğu-batı ticareti için önemli bir depo haline gelmiştir. 1450-1600 yılları arasında dünyanın sayılı ticaret ve üretim merkezlerinden biri olan Bursa, 17. yüzyıl başlarından 19. yüzyıl ortalarına kadar oldukça durağan bir görünüm sergilemiş, ancak 19. yüzyıl ortalarından itibaren sosyal, ekonomik ve fiziksel bir değişim süreci yaşamıştır. Bu değişim Cumhuriyet döneminde de devam etmiş ve Bursa, Cumhuriyet hükümetlerinin Batılılaşma hedefine bağlı olarak dönüşmüş, giderek gelişmekte olan ülkelerin tipik dinamiklerini yansıtmıştır (Anonim, 2013).

Bursa coğrafi konumu, iklim avantajları, jeomorfolojik yapısı, flora ve faunası gibi doğal peyzaj zenginliklerinin yanı sıra, birçok medeniyetin ve dinlerin yaşandığı zengin tarihçesi, günümüze kadar korunarak gelmiş olan pek çok eserlerin varlığı ve diğer yerel özellikleri ile Türkiye'nin çekici ve önemli kentlerindendir.

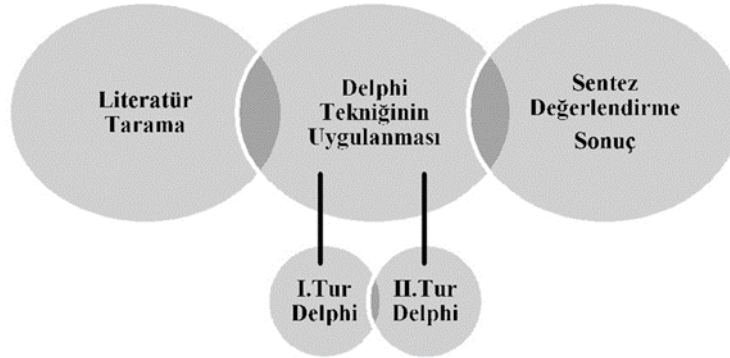
1962'de Türkiye'deki ilk Organize Sanayi Bölgesi'nin Bursa'da yapılanma süreciyle birlikte başta otomotiv ve tekstil olmak üzere birçok endüstri kolunun ilerlemesi, kentte çekim potansiyeli oluşturarak iç ve dış göçlerin artmasına neden olmuştur. Bu durumda Bursa kenti ekonomik açıdan da Türkiye'nin en gelişmiş kentlerinden birisi olmuştur. Tarım sektörü, Türkiye ekonomisi açısından olduğu kadar, Bursa ekonomisinde de oldukça önemli bir yere sahiptir. 2000'de UNESCO tarafından Dünya Mirası Geçici Listesi'ne dâhil edilen Bursa'nın Hanlar Bölgesi, Sultan Külliyesi ve Cumalıkızık alanları 2014'te Dünya Mirası olarak tescil edilmiştir (Anonim, 2013).

Bursa için uygun temaların belirlenmesi amacı ile yapılan Delphi anketleri çalışmanın diğer ana materyalini oluşturmuştur. Ayrıca; tema parkı kavramı, tema parklarının uygulamaları konularındaki yerli ve yabancı bilimsel araştırmalar, kitap, dergi, fotoğraflar ve haritalar da materyal olarak değerlendirilmiştir.

Yöntem

Araştırmanın temel yöntemi Delphi Tekniği olmakla birlikte tamamlayıcı olarak uzman kişilere kapalı ve açık uçlu sorulardan oluşan bir anket eş zamanlı olarak uygulanmıştır. Bu grup anketlerde kapalı uçlu sorular Microsoft Excel programında analiz edilmiştir.

Bursa sahip olduğu doğal ve kültürel peyzaj potansiyelleri ile tema niteliği taşıyan ve her biri ayrı uzmanlık alanına giren birçok karakteristik özelliğe sahiptir. Bursa için önerilebilecek temaların belirlenebilmesi, Bursa'yı bütün boyutlarıyla kavrayabilmiş, alanında uzman ve deneyimli olan kişilerin görüş birliğini gerektirmektedir. Bu nedenle bir alanda karar vermek için sistematik bir şekilde o alandaki uzmanların görüşü ve fikirlerini almak üzere yürütülen "karar verme ve uzlaşma Tekniği" olan Delphi Tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın yöntem akışı sırasıyla Şekil 2'de verilmiştir.

Şekil 2. Yöntem Akışı

Delphi Tekniği, çoğunlukla raunt adı verilen aşamalardan oluşmaktadır. Her bir aşamada uzmanlara konuyla ilgili sorular yöneltilerek, aşamalar arasında geri bildirim sağlanmaktadır. Her bir grup üyesinin görüşü diğer üyelerle paylaşılır ancak görüşün hangi üye tarafından belirtildiği gizli kalmaktadır. Çalışmada kaç raunt yapılacağı uzmanların konsensüse ulaşip ulaşılmadığına bağlı olarak değişiklik göstermektedir (Fyall ve Garrod, 2004). Delphi Tekniği sonucunda bilgiler, standartlar ve kararlar elde edilmektedir. Bu araştırma kapsamında uygulanan Delphi Tekniği aşamaları sırasıyla aşağıda verilmiştir;

Konunun belirlenmesi: Çalışması planlanan konu hakkında saptamaların yapıldığı aşamadır. Bu tez kapsamında konu; Bursa için uygun park temalarının belirlenmesidir.

Panel üyelerinin (katılımcıların) seçimi: Seçilecek olan panel üyelerinin deneyimleri araştırma konusuna ışık tutabilmeli, farklı bakış açısı sağlayabilmeli ve konu hakkında önemli görüşlere sahip olmalıdır. Delphi Tekniğinde büyük ya da küçük sayıda uzman gruplar oluşturmak mümkündür. Bu sayı en az 7 en fazla 100 ya da daha fazla kişiden oluşabilmektedir. İdeal olarak 10-20 uzman sayısı yeterlidir (Şahin, 2001).

Bu araştırmada panel üyelerinin sayısı 27 kişi olup; peyzaj mimarları, mimarlar, şehir plancıları, arkeolog, ziraat mühendisi, yerel yönetim temsilcilerinden meydana gelmiştir.

Anket çalışmasına ait açık uçlu olarak hazırlanan soruların (I. Delphi anketi) uzmanlara gönderilmesi: Delphi Tekniğinde hazırlanan anket soruları genellikle yazılı olarak hazırlanıp, e-posta aracılığı ile uzmanlara ulaştırılacağı gibi yüz yüze görüşme yoluyla da veri toplamak mümkündür. Ankette açık ve kapalı uçlu sorular bulunabilmektedir (Şahin, 2001). İlk turda açık uçlu sorulara verilen cevaplardan önemli yargılar ve önermeler çıkarabilmek için içerik analiz yapılmalıdır (Powel, 2003). Yanıtları bulanıklık gösteren, bir yargıya götürmeyen anketler ve sorular elimine edilmelidir.

I. Delphi anketinin sonuçlanması: Delphi anketine katılan her bir uzman sorulan soruya ilişkin fikirlerini ortaya koyarak araştırmacıya geri göndermektedir. Bu aşamada uzmanlar görüşlerini genellikle yazılı olarak ifade etmelidir. Sonuçların araştırmacıya ulaşmasıyla I. tur Delphi anket uygulaması (Round I) tamamlanmış olur (Şahin, 2001).

Bu araştırmada Delphi anketlerinin cevaplanmasında uzman kişilere sıralaması açık bırakılmak üzere çeşitli tematik parklar sunularak ilk üç tercihlerini tercih sırasıyla belirtmeleri istenmiştir.

II. Delphi anketinin düzenlenmesi ve iletilmesi: I. Delphi Tekniği uygulamasında uzmanların belirttiği fikirler maddeler halinde derlenerek, gerektiğinde alt başlıklarla ele alınmaktadır. I. tur sonuçlarından elde edilen fikirler bu şekilde yapısallaştırılarak II. Delphi Anketi hazırlanır ve katılımcılara iletilir (Şahin, 2001).

II. Delphi anketinin cevaplanması: İkinci anketin amacı, I. anket yoluyla elde edilen önerilerin hangi düzeyde katılımın olduğunu belirlemektir. Bu önerilerin önem derecesini anlayabilmek adına derecelendirme yapmak gerekir. Bu kez anket üzerinde belirtilen yere adını da yazarak belirtilen tarih içerisinde araştırmacıya anketi iletirler. Bu şekilde İkinci Delphi Uygulaması (Round II) tamamlanmış olur.

II. Delphi anketinin analizi: Geri dönüşü olan II. Delphi anketlerinin analizinin yapıldığı aşamadır. Bu araştırmanın II. Tur anketinde I. Tur sonucunda belirlenen ilk 5 park teması panelistler arasında uzlaşa sağlanmak amacıyla 3 park temasına indirgenmesi istenmiştir. Bu aşamada ilk beş seçenekten en çok tercih edilen ilk üç park teması belirlenmiştir.

Sonuç ve değerlendirmeler: Anketlerden elde edilen verilerin değerlendirilip sonuca ulaşıldığı aşamadır.

Bu aşamada da elde edilen analiz sonuçları Bursa'nın doğal ve kültürel peyzaj öğeleri ile sentezlenerek, değerlendirmeler yapıp, öneriler sunulmuştur.

Bulgular ve Tartışma

Anket uygulaması, Bursa'da yaşayan, kenti iyi tanıyan, alanında uzman kişilerden oluşan toplam 27 panelistin katılımıyla gerçekleştirilmiş olup panelistlerin %37'si erkek, %63'ü kadınlardan oluşmuştur. Ankete katılan panelistlerin yaşları 20-70 yaş arasında dağılım göstermiş, panelistlerin %35'i 31-40, %28'i 41-50, %24'ü 20-25, %12'si 26-30 ve %1 'ini 70 ve üzeri yaş grubu oluşturmıştır.

Anketin I. sorusunda panelistlerden "Tema parkının mahalle, semt ve kent parklarından farklılıkları" konusundaki görüşlerini belirtmeleri istenmiştir. Verilen yanıtların literatürde verilen bilgilerle eş değer olduğu görülmüştür. İkinci soruda yöneltilen "bildiğiniz, gördüğünüz, duyduğunuz tema parkları hangileridir?" sorusuna ise panelistler, alanında marka olmuş Walt Disney, Disneyland, Aquapark gibi tema parklarının isimlerini belirtmişlerdir.

"Tema parkı ticari bir alan mı yoksa kamusal alan mıdır?" sorusuna panelistlerden gelen yanıtların büyük bir çoğunluğu ticari alanlar olduğu yönündedir. "Bursa için önerilecek bir tema parkının mülkiyet ve yönetsel durumu ne olmalıdır?" konusunda panelistlerden gelen görüşler derlenmiş ve aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır. Bunlar;

- Tema parkları, kamu mülkiyetinde ve yerel yönetimlerce kamu yararına yönetilen alanlar olmalıdır.

- Tema parkları, kamu mülkiyetinde olup kiralanarak özel teşebbüslere işletmeciliği kiralanmış olan yerler olmalıdır. Ancak böyle bir durumda kamu kuruluşları tarafından kamu yararına denetlemesi de yapılabilir.
- Tema parkının özel mülkiyet ve işletmesi altında olmasının bir önemi yoktur. Kamu kuruluşu burada düzenleyici ve denetimci bir rol üstlenmelidir (Örneğin ücretlerin düzenlenmesi, toplumun her kesiminin bu alandan yararlanmasının sağlanması vb.)
- Tema parkları temanın niteliğine göre farklı mülkiyet ve yönetime sahip olabilir.
- Tema parkının yönetimi kamu ya da özel teşebbüs hangisinde olursa olsun parkın teması konusunda uzman kişi ya da kişilerden oluşmalıdır.

Tema parkı sınırları içerisinde, parkın temasıyla rekabete girecek, sınıfında marka olmuş tesis ve mekânların bulunması ya da bulunmamasına yönelik panelist görüşleri değerlendirildiğinde; marka tesislerin bulunmasının parka ziyaretçi çekmesi bakımından katkısının olabileceği düşüncesinin yanı sıra tema parkının ismini gölgede bırakabileceği düşüncesi ön plana çıkmış genel itibarıyla tema parkı içerisinde marka tesislerin bulunmasının uygun olmadığı ortaya çıkmıştır.

Panelistlere yöneltilen “Bursa’nın hangi parklarını hangi özellikleri ile tematik buldukları” sorusuna alınan cevaplar genel itibarıyla “Soğanlı Botanik Park” ile “Hayvanat Bahçesi” nin eğitim içerikli, “Sukay Park”ın ise eğlence içerikli tema park olarak değerlendirildiğini ortaya çıkarmıştır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Bursa’daki parklar

Park adı	Parkın teması
Soğanlı botanik parkı	Çok çeşitli türlerden bitkileri ve çeşitli ülkelerin bahçe stillerini barındıran tasarımı ile eğitim temalı park özelliği göstermektedir.
Kültür park	Bursa’nın en eski parklarından olup Bursa’nın simgesi durumunda olması
Hayvanat bahçesi	Çeşitli hayvanlar hakkında bilgi edinilmesi ve gözlemlenmesi bakımından eğitim temalı park özelliği göstermektedir.
Sukay park	Belli bir aktiviteye dayalı eğlence temalı park özelliği taşımaktadır.

Araştırmanın I. Tur Delphi anketlerinde panelistlere 10 adet park teması ve kendi önerilerini ekleyebilmeleri için de “diğer” seçeneğinin yer aldığı çeşitli tematik parklar (Çizelge 3.) sunularak ilk 3 tercihlerini belirtmeleri istenmiştir.

Çizelge 3. I Turda sunulan park temaları

Park temaları	
Eğitim temalı park ve bahçeler	Sanat temalı parklar
İklim temalı park ve bahçeler	Hobi temalı parklar
Tarih temalı parklar	Doğal yaşam temalı bahçeler
Coğrafya temalı park ve bahçeler	Özel anlatımlı Bahçeler
Rekreasyon ve eğlence temalı park ve bahçeler	Diğer (park teması belirtilmek koşulu ile)
Hikaye, masal, mitoloji temalı park ve bahçeler	

Sunulan seçeneklere toplam katılım sayısı; (panelist sayısı) 27 X (tercih sayısı) 3 =81 olması gerekirken bazı uzmanların eksik tercih belirtmeleri sebebiyle I. turda sunulan tercihlere katılma sayısı 76 olmuştur. Değerlendirmeler tercih sayısı üzerinden yapıldığında 1.tur Delphi anketlerinde frekans dağılımı 76 katılım üzerinden hesaplanmıştır. Elde edilen sonuçlar Çizelge 4.'de verilmiştir.

Çizelge 4. I Tur Delphi anketi dönüşleri

TEMALAR	Katılma Sayısı(Adet)	Dağılımı (%)
Eğitim temalı park ve bahçeler	11	14.5
İklim temalı park ve bahçeler	4	5.2
Tarih temalı parklar	18	23.68
Coğrafya temalı park ve bahçeler	0	0
Rekreasyon ve eğlence temalı park ve bahçeler	13	17.1
Hikaye, masal, mitoloji temalı park ve bahçeler	9	11.9
Sanat temalı parklar	13	17.1
Hobi temalı parklar	2	2.63
Doğal yaşam temalı bahçeler	4	5.26
Özel anlatımlı bahçeler	2	2.63
Diğer	0	0
TOPLAM	76	100

I.Turda en çok tercih edilen ilk beş seçenek fikir birliği oluşturmak amacıyla II. turda panelistlere sunulmuştur. Bu seçenekler;

- 1- Tarih temalı parklar
- 2- Rekreasyon ve eğlence temalı park ve bahçeler
- 3- Sanat temalı parklar
- 4- Eğitim temalı park ve bahçeler
- 5- Hikaye, masal, mitoloji temalı park ve bahçeler dir.

Sunulan seçeneklere toplam katılım sayısı; (panelist sayısı) 27 X (tercih sayısı) 3= 81 olması gerekirken bazı uzmanların yine eksik tercih belirtmeleri sebebiyle II. turda sunulan tercihlere katılma sayısı 75 olmuştur. Değerlendirmeler tercih sayısı üzerinden yapıldığında II. tur Delphi anketlerinde frekans dağılımı 75 katılım üzerinden hesaplanmıştır.

II. tur dönüşleri tercih sayıları ve frekans dağılımları Çizelge 5’de verilmiştir.

Çizelge 5. II.Tur Delphi anketi dönüşleri

Temalar	Katılma Sayısı(Adet)	Dağılımı (%)
Eğitim temalı park ve bahçeler	19	25.3
Tarih temalı parklar	14	18.7
Rekreasyon ve eğlence temalı park ve bahçeler	15	19.8
Hikaye, masal, mitoloji temalı park ve bahçeler	13	17.5
Sanat temalı parklar	14	18.7
Toplam	75	100

II. Tur Delphi anketi analiz edildiğinde panelistlerin %25.3’ü “eğitim temalı park ve bahçeleri”, %19.8’i “rekreasyon ve eğlence temalı park ve bahçeleri” ve %18.7 aynı oranla “tarih temalı parklar” ve “sanat temalı parklar”ı Bursa’da yapılacak bir tema parkına uygun temalar olarak görmüşlerdir. I. tur Delphi anket sonuçlarına göre en çok tercih alan “tarih temalı parklar”, II. tur Delphi anketi sonunda 3.sırada yer almıştır. Bu da göstermektedir ki “doğal yaşam temalı bahçeler”, “hobi temalı parklar”, “iklim temalı park ve bahçeler” seçimlerini ilk turda verenler 2.turda “eğitim temalı parklar ve bahçeler” olarak çoğunlukta kullandıkları görülmektedir. 1.tur sonunda 2. sırada yer alan “rekreasyon ve eğlence temalı park ve bahçeler” ve 3. sırada yer alan “sanat temalı parklar” sıralaması II. tur Delphi anket sonuçlarına göre bu temadaki parklar aynı sırada yer almaktadır. Yapılan analizler sonucunda konu hakkında önemli deneyim ve görüşlere sahip panel üyelerince Bursa için uygun görülen ilk 3 park teması Çizelge 6’da verilmiştir.

Çizelge 6. II. Tur Delphi anket sonuçları

Temalar
(1) Eğitim Temalı Park Ve Bahçeler
(2)Rekreasyon Ve Eğlence Temalı Park Ve Bahçeler
(3)Tarih Temalı Parklar
(3)Sanat Temalı Parklar

Sonuç

Tema parkları, eğlence, sanat, bilim gibi önceden belirlenen bir kurgu etrafında planlanan-tasarlanan-uygulanan-yönetilen parklardır. Sıra dışı aktivite olanakları sunmaları ile çekici olmalarının yanı sıra bireylerin ruhsal, fiziksel ve kültürel ihtiyaçlarını besleyecek niteliklere sahiptir. Tema parklarının kullanıcı profili yerel halk olmakla birlikte yerli ve yabancı turistlerden de oluşabilmektedir. Bu yönüyle de önemli bir turizm destinasyonudur. Bütün dünyada ve ülkemizde her zaman yoğun ilgi gören tema parkları ekonomik anlamda da önemli girdiler sağlamakla birlikte kent kimliğine önemli katkılar sunmaktadır.

Bu çalışmanın amacı; Bursa'nın mevcut doğal ve kültürel peyzaj potansiyelinden hareketle uygun park temaları belirlemektir. Böylece çok çeşitli kent kimliğine sahip olan Bursa'ya (sanayi kenti, müze kent, kıyı kenti, yeşil Bursa...) yeni bir kimlik kazandırılarak, tanınırlığına da yeni bir boyut kazandırılmış olacaktır.

Bir kent için önerilecek park teması, o kentin doğal ve kültürel peyzaj potansiyellerine dayandırılabilceği gibi, hayal ürünü bir tema da olabilmektedir. Belirlenen temanın kent kimliği, yerel halk ve turistler üzerindeki etkisi, kente ekonomik girdi sağlaması, sürdürülebilirlik ve koruma konusundaki katkıları göz önüne alındığında park temasının doğru bir şekilde belirlenmesi gerekliliği açıkça görülmektedir. Bu bakımdan park teması, disiplinler arası olmak üzere konunun uzmanlarınca ve uzlaşa sağlanarak belirlenmesi gerekmektedir.

Bursa'nın doğal ve kültürel özelliklerine uygun bir park teması belirleme sürecinde uzlaşayı sağlayabilmek amacıyla Delphi Tekniği uygulanmıştır. Bu çalışmada iki tur olarak uygulanan Delphi Tekniği'nin I.turunda; on park teması ve “diğer” seçeneği panelistlere sunulmuş ve ilk üç tercihlerini gerekçeleri ile bildirmeleri istenmiştir. Temalı parkların tercih gerekçeleri aşağıda yorumlanmıştır.

Tarih temalı parklar: I. Turda panelistlerin büyük çoğunluğu tarafından (%23.68) tercih edilen “tarih temalı parkların” panelistler açısından en önemli gerekçesi Bursa'nın zengin tarihidir. Öyle ki Bursa Osmanlı Devletinin ilk başkenti olup, Osmanlı Dönemi yanı sıra kentte yaşanan imparatorluk, devlet ve beylikler dönemlerinden ve farklı dinlerden pek çok eser günümüzde varlığını korumakta, kent UNESCO dünya miras listesine girmiş pek çok tarihi eseri barındırmaktadır. Ayrıca tarih temalı bir parkın kent kimliğine, kentliye önemli katkılar sunacağı Bursa'yı diğer kentlerden ayıran özelliklerini ön plana çıkaracağı, kent turizmine önemli katkılar sağlayacağı ve Bursa'nın gezilip görülecek temel yerlerden birisi haline getireceği, Bursa'nın küresel ölçekte tanınmasına olanak sağlayacağı, eğitime katkı sağlayacağı, kent tarihi dokusunu korumanın en eğlenceli yolunun bu olduğu (tarihi alanları tarih temalı park haline dönüştürmek), kent geçmişi hakkında bilgi sahibi olunarak gelecek için yol gösterici olacağı gerekçeleri de anket analizi ile elde edilen sonuçlardandır.

Rekreasyon ve eğlence temalı park ve bahçeler: Bu tema I.tur Delphi anket sonuçları doğrultusunda panelistlerce % 17.1 oranında tercih edilerek II.tura 2. sırada gitmiştir. Ülkemizde en önemli eğlence parkları lunaparklardır. Panelistlerin görüşüne göre lunaparklar ve benzerleri kötü işletilen ve bu sebeple kullanıcı üzerindeki imajı iyi olmayan parklardır. Bu nedenle “rekreasyon ve eğlence temalı parklar” konusunda kentlerde bir yetersizlik, boşluk bulunmaktadır. Bu gerekçeyle de panelistler Bursa için öncelikli park temaları arasında bu temaya yer vermişlerdir. Diğer gerekçelere göre de nüfusun kozmopolit yapısını kaynaştıracak sosyal alanların yetersiz olması, dünyada çok gelişmiş eğlence parklarının benzerinin Türkiye’de ve Bursa’da bir örneğinin olmaması, insanların eğlence, adrenalin, heyecan gibi gereksinimlerini doyuracak mekânların yetersizliğidir.

Sanat temalı parklar: Kentlerin tarihsel süreç içerisinde yaşanmışlıklarına ışık tutan, geçmişin gelecek nesiller tarafından farkındalığının sağlanmasına yardımcı olması bakımından sanat temalı parklar kent içinde önemli yer tutmaktadır. Bu tema, I.tur Delphi anket sonuçları doğrultusunda II. tura 3. sırada başlamıştır. Panelistlerin %17.1’i tarafından tercih edilmiştir. Bunun da gerekçeleri; sanatın eğitimle ilişkisinin kurulabilmesinin sağlanabilmesi ve gelecek nesillere aktarılmasına olanak sağlaması, Bursa'nın zengin tarihinin ve sanatın birleşimiyle rekreasyonel açıdan doyurucu bir parkın ortaya çıkması inancının yüksek olması, sanatın

hayatın daha çok içine girmesine olanak sağlaması, kamusal alanlardaki sanat eserlerinin kitlesel etkisinin daha fazla olmasıdır. Bursa, köklü geçmişi, sahip olduğu kültür ve sanat varlıklarıyla açık hava müzesi niteliğinde bir şehirdir. Bursa’da, sanat yaşamına farklı katkılar sunabilecek çağdaş sanatçıların üreteceği heykeller ile sanat temalı bir park yapılması uygun olacaktır.

Eğitim temalı park ve bahçeler: Bu seçenek I. tur Delphi anket sonucunda II.tura 4.sırada çıkmıştır. Panelistlerin %14.5’i bu park temasının Bursa için uygun gördüklerini belirtmişlerdir. Bu tercihin gerekçeleri analiz edildiğinde görülmüştür ki; tercih sebebinin temelinde ekolojik gerekçeler yer almaktadır. Panelistlerin burada belirttiği gerekçeler; günümüzde dengesi bozulan ekolojik sistem ve yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan canlı türlerinin gelecek nesiller için de varlığını sürdürmelerini sağlamak, doğadan uzaklaşan kent insanlarını kent içi yeşil alanları koruyarak yeniden buluşturmak, bütün insanların çevreye karşı duyarlı olmalarını, canlılara karşı sevgi ve saygı duymalarını sağlamak, çevre bilincini oluşturmaya yönelik eğitimlerin verilmesi öncelikli gerekçeler olarak belirtilmiştir. Ayrıca çocuklar ve yetişkinler için eğitici, görsel öğretici iyi tasarlanmış mekânların eksik ama son derece de gerekli olduğu belirtilmiştir.

Hikaye, masal, mitoloji temalı park ve bahçeler: I.tur Delphi anketi neticesinde II.tur Delphi anketine 5.sırada katılan bu tema, panelistlerin %11.9’u tarafından tercih edilmiştir. Bunun gerekçeleri ise Bursa’nın hikâye, masal, mitoloji yönünden çok zengin yerel ve kültürel özelliklerinin bulunmasıdır. Panelistler, böyle bir tematik parkın var olan değerleri ortaya çıkarmak ve gelecek nesillere aktarılmasını sağlayan araçlar olduğunu ve böylece kent kültürüne katkı sağladığını düşünmektedir. Ayrıca bu tür tematik parklar ile çocuk ve çocuk ruhlulara özel alanlar çoğaltılarak her yaşa hitap eden eğitici, eğlenceli ve ilgi çekici alanlar oluşturularak çocukların hayal gücü, kavrama yeteneklerini arttıran kendi yaşam senaryolarını tasarlama imkânı sunacaktır. Panelistler, lunapark ve mahalle parkı düzeyindeki çocuk oyun alanları dışında bireylerin çocuk ruhunu doyuracak mekânların bulunmadığı gerekçesinin önemle üzerinde durmuştur.

İklim temalı park ve bahçeler: Bursa konumu, iklimsel özellikleri ve jeomorfolojik yapısına bağlı olarak çok çeşitli habitatları bünyesinde barındırmaktadır. Ayrıca deniz, dağ, yayla, ova, çeşitli niteliklerdeki su kaynaklarına sahip olması, vejetasyon çeşitliliği gibi doğal değerleri ile aynı gün içerisinde farklı iklimsel koşulların deneyimlenmesine olanak sağlamaktadır. Bu gerekçelerle panelistlerin %5.2’si Bursa için “iklim temalı park ve bahçeleri” öngörmüşlerdir.

Doğal yaşam temalı bahçeler: Bursa’nın sahip olduğu doğal peyzaj özelliklerinden hareketle, doğal yaşam temalı parkların tasarlanması mevcut doğal yapının korunması yanı sıra kullanıcılara farklı duyuşal deneyimler yaşamasına olanak sağlayacağından panelistlerin % 5.26’sı Bursa için doğal yaşam temalı bahçelerin olması gerektiğini önermektedirler.

Hobi temalı parklar: Panelistlerin % 2.63’ü kişisel hobilerini günlük yaşam mekânlarında gerçekleştiremeyen bireylerin, hobilerini icra etmelerine olanak sağlayan mekânlar sunduğundan Bursa için hobi temalı parkların olması gerektiğini düşünmektedirler.

Özel anlatımlı bahçeler: Panelistlerin % 2.63’ü Bursa’da özel anlatımlı bahçelerin olması gerektiğini, çünkü bu alanların sıradanlıktan uzak ve kentin cazibesini arttıran alanlar olduğunu düşünmektedirler.

I. Tur sonunda panelistlerin Bursa için uygun gördüğü ilk üç tercihleri belirlenip en çok seçilen ilk beş park teması aşağıda sıralanmıştır.

1. Tarih temalı parklar
2. Rekreasyon ve eğlence temalı park ve bahçeler
3. Sanat temalı parklar
4. Eğitim temalı park ve bahçeler
5. Hikaye, masal, mitoloji temalı park ve bahçeler dir

Elemeler sonucu beşe düşen park temaları II. turda panelistlere tekrar sorulmuştur. II. Turda da panelistlerden ilk üç tercihlerini sıralamaları istenmiştir. II. Tur anket değerlendirmesinde Bursa için uygun olabilecek temalar sıralanmış ve en çok seçimi alan ilk üç tema belirlenmiştir.

Elde edilen sonuçlara göre Bursa için öncelikli 3 tema belirlenerek aşağıda verilmiştir.

1. Eğitim temalı park ve bahçeler
2. Rekreasyon ve eğlence temalı park ve bahçeler
3. “Tarih temalı parklar” ile “sanat temalı parklar” şeklindedir.

Eğitim temalı park ve bahçeler çeşitli içeriklerde olabilmektedir. Bursa için yapılan Delphi anket sonuçları yorumlandığında eğitim temalı park ve bahçelerin içeriğini ekolojik tabanlı ve çevre bilincini aşlamaya yönelik eğitim temalarının oluşturduğu saptanmıştır. Öyle ki çevre bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesi insanın doğumundan itibaren tüm yaşamı boyunca devam eden bir süreçtir. Bu nedenle Bursa için önerilen eğitim temalı parkın her yaş grubundan insana çevre bilinci oluşturacak ve geliştirecek donanıma sahip olması gerekmektedir.

Delphi anketleri ile 2.sırayı “rekreasyon ve eğlence temalı park ve bahçeler” almıştır. Bunun gerekçesi ise Bursa’da çeşitli ölçeklerde kente hizmet veren parklar olmasına rağmen insanların alışılmışın dışında ve eğlence, adrenalin, heyecan gibi gereksinimlerini doyuracak rekreasyonel faaliyetler arayışında olduğu düşünülmektedir.

Üçüncü sırayı iki park teması paylaşmıştır. Bu temalar “Tarih Temalı Parklar” ve “ Sanat Temalı Parklar” dır. Bursa, birçok medeniyetin ve dinlerin yaşandığı zengin tarihçesi, günümüze kadar korunarak gelmiş olan pek çok eserlerin varlığı ve diğer yerel kültürel özellikleri ile Türkiye’nin çekici ve önemli peyzajlarındandır. Bursa’nın tarihçesini tema edinen bir park, tarihi dokunun korunmasını, dünyaca tanınmasını ve aynı zamanda da eğitim temalı park olarak hizmet vermesini sağlayacaktır. Böyle bir park alanı bireylere tarihi doku içerisinde duysal olarak yaşatacağı deneyimlerle çağ temalı bir park etkisi de oluşturabilecektir. Tarih temalı parklar tarihi çevrelerin koruma- kullanma dengesi ile alanın sürdürülebilirliğini sağlamak açısından da olumlu etki yaratacaktır. Tarihi eserler özgün mimari ve süslemeleri ile aynı zamanda birer sanat eseridir. Bursa’nın tarihi eser yönünden zenginliği, sanat temalı bir parkı da destekler niteliktedir. Bursa için önerilen sanat temalı parklar, Bursa’da sanat yaşamına renk katarak sanatsal faaliyetlerle ilgilenenleri bir araya getirme, buluşturma olanağı sağlayarak, sanata olan ilgiyi de arttıracaktır.

Genel anketler sonucunda elde edilen verilere göre tema parkı sınırları içerisinde, parkın temasıyla rekabete girecek, sınıfında marka olmuş tesis ve mekânların bulunması ya da bulunmamasına yönelik panelist görüşleri genel itibariyle tema parkı içerisinde marka tesislerin bulunmasının uygun olmadığı ortaya çıkmıştır. Dünyanın

önde gelen tema parklarında var olan marka olmuş tesislerin tema park konseptini kendi konseptleriyle bağdaştırma yönünde çalışmalar yaptığı ve tema parklarının büyük kısmında alan içerisinde bulunan tesislere, tema parkı bölümleriyle ilişkili isimler verildiği gözlemlenmiştir.

Tema parkının mülkiyet ve yönetsel durumlarının dünyadaki tema parkı örneklerine bakıldığında tema parkları eğlence parkı odaklı ve özel teşebbüslerce yönetilen parklar olduğu görülmektedir. Dünya’da ve Türkiye’deki tema parkı örneklerine bakıldığında kamusal nitelikte olmayan tamamen ticari işletme gibi çalıştırılan uygulamalar olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak böyle bir uygulama park tanımı ile çelişmektedir. Bu çalışmada panelistlere Bursa’da yapılması olası bir tema parkın kamusal mı ticari bir alan mı olması gerektiği sorgulanmış ve alınan yanıtlar analiz edilerek şu sonuca ulaşılmıştır; tema parkları içerdikleri konsepte göre ticari ya da kamusal olabilir. Ticari nitelik gösteren tema parkları, kullanıcı profilini kısıtlamayacak ve kamusal yararı gözütecek düzeyde ticari nitelik gösterebilirler. Tema Parkı yönetimi özel kuruluşlara ait olabileceği gibi yerel yönetimlerce de yönetiminin yapılabilmesi mümkündür. Bunun için geniş çaplı yönetim planları ve stratejiler geliştirilmesi gerekmektedir. Yönetimin sürdürülebilir olmasının yanı sıra kent ve kentliye olan kazancı ön planda tutulmalıdır.

Panelistlerden istenen tema parklarına ilişkin sosyal, ekonomi, güvenlik, rekreasyon ekolojik, estetik ve işlevsellik konularına yönelik görüşleri Çizelge 4.2’de verilmiştir. Buna göre Bursa’da olası bir tema parkının, etkinlik alanlarının yaş gruplarına göre birbirinden ayrıldığı, her yaş grubundan ve her eğitim düzeyinden kullanıcıya hizmet vermesi gerekmektedir. Aktif ve pasif rekreasyon olanaklarına sahip, kapalı alanları da bünyesinde barındıran, günün her saati güvenli bir şekilde kullanıma uygun, bir kısım geliri sosyal sorumluluk projelerinde değerlendirilmek ve bir kısmı da parkın sürdürülebilirliğini sağlamak için kullanılmak üzere girişi ücretli olan park alanları olmalıdır. Ayrıca bütün bunlara ek olarak tasarlanacak olan park alanında peyzaj tasarımının temel elemanları olan donatı elemanları özgün nitelikte ve bitki materyali de ekzotik bitkiler yanı sıra endemik türleri de kapsamalıdır.

Tema parkı kavramı çok geniş olmakla birlikte bölgenin doğal ve kültürel özelliklerine göre farklılık göstermektedir. Delphi anket sonuçlarına göre çıkan temalarda Bursa için park tasarımı aşamasında doğal ve kültürel peyzaj özellikleri de göz önünde bulundurularak ele alınmalıdır. Böylelikle Bursa kentine yeni bir prestij noktası, yeni bir kimlik, turizm potansiyeli bir alan ve her yaştan insanın farklı duygular yaşayabileceği unutulmaz anlara tanıklık edebileceği tema parkı, Bursa kenti için büyük bir kazanım olacaktır.

Teşekkür

Katkılarından dolayı Bursa Uludağ Üniversitesi Rektörlüğü BAP Birimi’ne teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Anonim, 2013. Bursa Büyükşehir Belediyesi. 2013. Bursa (Hanlar Bölgesi&Sultan Külliyesi) ve Cumalıkızık Yönetim Planı (2013-2018), Bursa.
- [http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/wp-content/uploads/2013/06/Bursa Yönetim Planı](http://alanbaskanligi.bursa.bel.tr/wp-content/uploads/2013/06/Bursa_Yönetim_Planı) (Erişim Tarihi: 24.05.2019).
- Anonim, 2016. <http://www.tuik.gov.tr> (Erişim tarihi: 12.12.2016)
- Asensio, P. 2000. *The World of Contemporary*. Italy. 456p.
- Bektaş, A. 2010. Bursa İli Kent Parklarının, Reşat Oyal Kültürparkı, Soğanlı Botanik Parkı Ve Merinos Parkı Örneklerinde Peyzaj Tasarım Kriterlerine Göre İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, SÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Konya.
- Dalkılıç, E. 2007. Eğlence Parklarının Tarihsel Gelişimi Ve Planlama Kriterleri. Yüksek Lisans Tezi, AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Deniz, G. 2002. Temalı Park ve Bahçelerin Planlama-Tasarım İlkeleri. Yüksek Lisans Tezi (yayımlanmamış), AÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Ankara.
- Emür, S. ve H., Onsekiz D. 2007. Kentsel Yaşam Kalitesi Bileşenleri Arasında Açık ve Yeşil Alanların Önemi – Kayseri/Kocasinan İlçesi Park Alanları Analizi, *Erciyes Üniversitesi SBE Dergisi*, (22):367-396.
- Fyall A. and Garrod B., 2004. *Tourism Marketing: A Collaborative Approach*. ISBN: 9781873150900. Great Britain. 400p.
- Özkan, B. ve Küçükerbaş E.V. 1999. Kemalpaşa Kentsel Dış Mekanlarının İrdelenmesi. Kemalpaşa Kültür ve Çevre Sempozyumu, 3-5 Haziran 1999. S, 105-112. Kemalpaşa Belediyesi, Kemalpaşa.
- Powel, C. 2003. Delphi Technique: Myths And Realities. *Journal of Advanced Nursing* 41(4):376-382.
- Şahin, A. E. 2001. Eğitim Araştırmalarında Delphi Tekniği ve Kullanımı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20: 215 – 220.
- Topaloğlu, S. 2007. Ankara Harikalar Diyarı Kent Parkı'nın Tema Park Kavramı Kapsamında İrdelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Zonguldak.
- Tülek, B. ve Barış M.E. 2014. Kent içi ve Yakın Çevresindeki Su Kıyısı Rekreasyon Alanlarının Ekolojik Kriterler Açısından Değerlendirilmesi: Mavi Göl Örneği, *Bursa Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, Cilt 28, Sayı 2, 13-26.
- Wlyson, P. and Wlyson, A. 1994. *Theme Parks, Leisure Centres, Zoos and Aquaria*. Longman Group UK Limited, New York. 208p.